

tiske Breve fra 1830'erne og 1840'erne, bd. II (1948); dette værk rummer i det hele taget en del materiale, som kunne have givet Rudi Thomsens fremstilling lidt mere liv, og det kunne måske i det hele taget have ledet ham på sporet efter mere personligt præget stof.

Troels Fink.

Johan Schreiner: Pest og prisfall i senmiddelalderen. Et problem i norsk historie. (Avhandlinger utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo, II: Hist.-filos. kl. 1948 no. 1). 129 s.

Med sin sædvanlig fine sans for frugtbar problemstilling har den norske historieprofessor Johan Schreiner i sin ovenanførte lille, men stofrige bog angrebet et centralt emne i europæisk historie: den senmiddelalderlige agrarkrise. Udgangspunktet er den livlige diskussion siden S. Hasunds Ikring Mannedauden (1920) om, hvorvidt folketabet under »den sorte død« har været den afgørende årsag til den katastrofale norske landbrugskrise med de mange ødegaarde landet over, og om man her har forklaringen paa den langvarige økonomiske og politiske forfaldsperiode siden unionstiden, der har spillet saa stor en rolle i den norske historieskrivning.

Modsat forgængerne, der har diskuteret spørgsmaalet snævert nationalt, sætter Schreiner det ind i bred europæisk sammenhæng for ud fra de konstaterede ligheder og forskelle bedre at kunne vurdere den særlige norske konstellation. Paa grundlag af det mere omfattende tyske, franske og især engelske kildestof dokumenterer forf., dels at ødegaardsfænomenet (»Wüstungen«) og kampen om arbejdskraft er almeneuropæisk, dels at denne udvikling er begyndt forud for pesten, hvis hærgninger har været forholdsvis kortvarige, mens en ny og voldsommere krise sætter ind og kulminerer i det 15. aarh. Agrarkrisen maa altsaa have haft en anden hovedårsag, og den finder han i pris- og pengehistorien. Derved bliver vekselvirkningen mellem priser og agrarforhold bogens hovedtema. Faldende priser i begyndelsen af det 14. aarh., der tilskrives den svigtende produktion af sølv og deraf følgende mindre udmøntning, skaber krisen, og flugten fra bondenæringerne stimuleres af de stærkt voksende købstæder, der betaler den ufaglærte arbejdskraft fra landet med stigende løn. For Norge med de faa og smaa købstæder søges forklaringen til den særlig langvarige krise i specielle forhold, dels i en kraftig omlægning af landbruget fra kornavl til extensivt kvægbrug med smørproduktion, dels i landets stigende afhængighed af hanseaterne.

Den snævre og intense diskussion af forbindelsen mellem priser og agrarkrise er baade en styrke og en svaghed, en styrke, fordi den dokumenterer en nøje sammenhæng, en svaghed, fordi den alt for lidt tager hensyn til andre momenter, fx. stordrift med ledsagende ændringer i den sociale struktur. Man kan tvivle paa visse vurderinger (betydningen af indvandringen til byerne synes overvurderet, pengekrisen som hovedårsag til en saa langvarig agrarkrise problematisk) ja, man kan endog tvivle paa selve hovedtesen om smørpriserne og hanseaternes handelsvælde som årsag til de norske ødegaarde, det rokker dog ikke ved den dominerende kendsgerning, at prof. Schreiner som den første paa en yderst frugtbar og stimulerende maade har sat hele den vesteuropæiske økonomi ind i een stor sammenhæng og dokumenteret en fælles, men varieret krise over hele omraadet, hvis store linier kun forbigaaende er blevet paavirket af katastrofer og pest.

Aksel E. Christensen.